

تقابل دوگانه‌ها
در جهان بینی اسلامی و آیین مزدیسنا

پژوهشگر:
حجت‌اله علوی جاوید

انتشارات فرتاب

سال ۱۴۰۰

سرشناسه	:	علوی جاوید، حجت‌اله، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور	:	تقابل دوگانه‌ها در جهان‌بینی اسلامی و آیین مزدیسنا/ پژوهشگر حجت‌اله علوی جاوید.
مشخصات نشر	:	تهران: قرتاب، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۱۹۹ ص.
شابک	:	۵-۹۳۸۵۴-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	دوقطیت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	Polarity -- Religious aspects -- Islam
موضوع	:	دوقطیت -- جنبه‌های مذهبی -- زردشتی
موضوع	:	Polarity -- Religious aspects -- Zoroastrianism
موضوع	:	دوقطیت -- مطالعات تطبیقی
موضوع	:	Polarity -- Comparative studies
رده بندی کنگره	:	۲۷۷/۵BP
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۴۷۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۲۵۵۳۲
کد پیگیری	:	۸۴۲۵۲۵۲

تقابل دوگانه‌ها در جهان‌بینی اسلامی و آیین مزدیسنا

انتشارات قرتاب

پدیدآور: حجت‌اله علوی جاوید

صفحه‌آرا و طراح جلد: محمد قلی‌زاده سلطان‌آبادی

ناشر: قرتاب

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۴۰-۰۰۱-۲

نشانی الکترونیکی: mohamadi.parvaz@yahoo.com

حق چاپ محفوظ است و هرگونه استفاده منوط به اجازه کتبی پدیدآور خواهد بود

نشانی ناشر: فلکه دوم تهرانتپارس - خیابان ناهیدی - میدان اشراق - خیابان زهدی - پلاک ۱۵۱

تلفن ناشر: ۷۷۷۸۱۷۳۴ - تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۱۷۲۰۲۲۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	بخش اول: مبانی نظری «تقابل دوگانه‌ها»
۳	فصل اول
۳	توحید در اسلام
۴	مراتب توحید
۴	توحید ذاتی
۵	توحید صفاتی
۵	توحید افعالی
۵	توحید عبادی
۵	براهین توحید
۷	توحید در کلام معصومین
۸	دوگانه خدا و شیطان در قرآن
۹	تبار شناسی و خلقت شیطان در جهان‌بینی اسلامی
۱۱	حکمت تقابل شیطان با اوامر تشریعی الهی
۱۳	لازمه تسلط شیطان بر اراده بشر
۱۶	فلسفه خلقت شرور در جهان‌بینی اسلامی
۱۷	در جهان‌بینی اسلامی؛ شرور چه موقعیتی دارند؟
۱۸	نظر اندیشمندان اسلامی معاصر در خصوص مساله شرور
۱۹	نظر شهید مطهری پیرامون مساله شرور
۱۹	نظر علامه طباطبائی در خصوص مساله شرور
۲۱	نظر امام خمینی (ره) پیرامون مساله شرور
۲۲	فصل دوم
۲۲	مزدیستا؛ یا مزدپرستی

- ۲۲..... زروانیسم؛ بدعتی در آیین زرتشت
- ۲۳..... دوگانه انگاری یا دوآلزم، «پلی تیسیم» یا چند خدایی در آیین زرتشت:
- ۲۵..... دوگانه «اهورا و اهریمن»
- ۲۵... دوگانه «سپنت مینو» و «انگره مینو» (خیر و شر) در الهیات زرتشتی
- ۲۷..... دوگانه «امشاسپندان» و «کماریکان»؛ «ایزدان و دیوان»
- ۲۸..... نور و تاریکی در فرهنگ‌ها و آیین‌های مختلف
- ۲۹..... «نورالانوار» در حکمت اشراق سهروردی و «شیدان شید» در مزدیسنا
- ۲۹..... مفهوم نور در حکمت اشراق

بخش دوم: تقابل نور و ظلمت و دوگانه‌های همسو در قرآن و حدیث

فصل سوم

- ۳۴..... واژگان «نور و ظلمت» در قرآن کریم به معنی پدیده‌ای از پدیده‌های طبیعی و آیتی از آیات الهی
- ۳۴..... واژه «نور» در قرآن کریم به معنی خورشید و ماه
- ۳۶..... واژه «ظلمات» در قرآن به معنی تاریکی، خشکی‌ها و دریاها
- ۳۷..... واژه «الظلمات» در قرآن به معنی تاریکی در شکم ماهی
- ۳۸..... واژه «ظلمات» در قرآن به معنای تاریکی‌های رحم مادر

فصل چهارم

- ۴۰..... پ دوگانه «نور و ظلمت» در قرآن کریم؛ استعاره از کفر و ایمان
- ۴۱..... دوگانه «نور و ظلمت» در قرآن کریم کنایه از گمراهی کفار و منافقان
- ۴۳..... تقابل دوگانه «نور و ظلمت»؛ «خدا و شیطان» در قرآن کریم
- ۴۵..... واژه «نور» در قرآن کریم به معنی کتب آسمانی؛ قرآن، تورات و انجیل
- ۵۰..... هدایت از ظلمات بسوی «نور» در قرآن به وسیله پیامبران
- ۵۱..... هدایت از «ظلمات بسوی نور» در قرآن، به واسطه صلوات ملائکه
- ۵۲..... ویژگی ملائکه در قرآن و حدیث
- ۵۳..... واژه «نور» در قرآن به معنی ولایت رحمانی و دین حق
- ۵۵..... تقابل «نور و ظلمت» در قرآن و آتش کم فروغ منافقان

۵۶.....	واژه «نور» در قرآن کریم به معنی: ایمان و بصیرت
۵۹.....	واژه «نور» در قرآن کریم به معنی بهاء و چراغ اهل ایمان در روز قیامت:
۶۱.....	واژه «نور» در قرآن کریم به معنی نور خداوند در آسمانها و زمین:
۶۴.....	نور و نار در قرآن
۶۵.....	واژه «نار» در قرآن و حدیث
۶۶.....	آتش وسیله هدایت
۶۸.....	نتیجه گیری
۷۱.....	بخش سوم: پیکار نور و تاریکی در آئین زرتشت
۷۴.....	فصل پنجم
۷۴.....	مزدیسنا؛ یا مزداپرستی
۷۵.....	تولد و حیات زرتشت منادی آیین مزداپرستی
۷۶.....	اوستا کتاب مقدس زرتشتیان:
۷۷.....	بخشهای مختلف اوستا
۷۸.....	اهورامزدا
۷۹.....	نامها و صفات اهورامزدا در اوستا
۸۱.....	فصل ششم
۸۱.....	زروانیسم و تاثیر آن بر آیین مزدایی
۸۴.....	دوگانه انگاری یا دوآلیزم، «پلی تنیسم» یا چند خدایی در آیین زرتشت:
۸۶.....	تقابل «اهورا و اهریمن» در آیین زرتشت
۸۹.....	توحید و یکتا پرستی در آیین زرتشت
۹۱.....	دوگانه «سپنته مینو و انگره مینو»؛ (خیر و شر) در آیین مزدیسنا
۹۲.....	دوگانه «امشاسپندان» و «کماریکان»؛ «ایزدان» و «دیوان»
۹۶.....	آتش مقدس در آیین زرتشت
۹۸.....	انواع آتش مقدس در آیین زرتشت
۹۹.....	نتیجه گیری

بخش چهارم: وجوه تشابه و تمایز تقابل نور و ظلمت در قرآن و حدیث و پیکار نور و تاریکی در آیین زرتشت..... ۱۰۱

فصل هفتم..... ۱۰۳

تطبیق وجوه تمایز دوگانه «خدا و شیطان» در قرآن؛ «اهورا و اهریمن» در آیین زرتشت:..... ۱۰۳

تطبیق وجوه تشابه و تمایز دوگانه «خیر و شر» در جهان‌بینی اسلامی و «سپنت مئینو» و «انگره مئینو» در آیین مزدایی..... ۱۰۹

وجوه تمایز دوگانه «خیر و شر» در جهان‌بینی اسلامی و «سپنت مئینو» و «انگره مئینو» در آیین مزدایی..... ۱۱۰

بررسی تطبیقی وجوه تشابه و تمایز دوگانه «ملائکه و شیاطین» در اسلام و «امشاسپندان و دیوان» در آیین زرتشت..... ۱۱۳

بررسی تطبیقی آتش مبارک در قرآن و آتش مقدس آیین زرتشت..... ۱۲۰

نتیجه‌گیری..... ۱۲۳

پیشنهادهات..... ۱۲۸

فهرست منابع و مآخذ..... ۱۲۹

منابع فارسی..... ۱۲۹

منابع عربی..... ۱۳۶

سایت اینترنتی..... ۱۳۸

منابع انگلیسی..... ۱۳۸

پیوست یک..... ۱۳۹

بخش اول: مبحث اصناف شیاطین..... ۱۴۰

تبار‌شناسی و خلقت شیطان در جهان‌بینی اسلامی..... ۱۴۰

بخش دوم: تقابل نور و ظلمت در قرآن و حدیث..... ۱۴۱

(۱) استعمال واژه ظلمت به معنای؛ تاریکی‌های رحم مادر..... ۱۴۱

(۲) استعمال دوگانه نور و ظلمت در قرآن کریم کنایه از گمراهی کفار و منافقان..... ۱۴۲

(۳) تقابل دوگانه نور و ظلمت، خدا و شیطان..... ۱۴۴

پیشگفتار

در این کتاب: «تقابل دوگانه‌ها» در جهان‌بینی اسلامی و در آیین زرتشت، با رویکردی تطبیقی در چهار بخش، مورد مطالعه و تحقیق قرار گرفته است. اتخاذ رویکرد تطبیقی جهت مطالعه بین ادیان و مذاهب، همواره با دشواری‌ها و پیچیدگی‌های خاصی همراه است؛ با وجود دسترسی به کتب و مقالات مختلف؛ چه کتب دینی و تفسیری؛ چه کتب دانشگاهی و علمی، پژوهش حاضر با برخی مشکلات مواجه بوده که در این خصوص می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

الف: با عنایت به اینکه مشخصاً تحقیق و تتبع قابل ذکری؛ پیرامون تقابل نور و ظلمت و دوگانه همسو در قرآن و روایات انجام نگردیده است، تحقیق و تتبع حاضر با برخی مضایق و صعوبات همراه بوده است.

ب: هرچند به لطف نرم افزارهای مانند: جامع الاحادیث یا جامع التفسیر کلیه روایات تفسیری موجود در زمینه بحث نور و ظلمت و دوگانه‌های مرتبط احصاء و جمع‌آوری گردید، لیکن به علت اندک و کم شمار بودن روایات تفسیری در جوامع حدیثی اسلامی (شیعی)، استناد به این گونه روایات در کتاب حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بوده است.

پ: جهان‌بینی زرتشتی قائل به دوگانگی در مبدء خیر و شر است؛ اهریمن با ایجاد قلمروی مستقل، خلقت شرور و با کمک دیوان و عناصر اقلیم تاریکی در تقابل و ستیزی آشکار با اهورامزدا و اقلیم نور قرار دارد، فعالیت‌های مخرب او در جهان هستی، نظامی دو قطبی را ترسیم که به معضلی بزرگ و حل‌نشدنی در الهیات زرتشتی منجر گردیده است، بر این اساس، تطبیق ابعاد و مولفه‌های شرک‌آمیز این دوگانه‌ها با

مباحث توحیدی در جهان‌بینی اسلامی بسیار دشوار و پاره‌ای محدودیت‌ها و ابهامات را موجب می‌گردد.

ت: مباحث فلسفی و کلامی در حوزه الهیات زرتشتی به خوبی شکل نگرفته و مبانی نظری در جهان‌بینی مزدایی در حد گزاره‌های ساده و اولیه باقی مانده‌اند. در مقابل در الهیات اسلامی، در نظامی توحیدی صرف، در حوزه‌های مختلف مباحث نظری؛ کلامی و فلسفی به کمال و پختگی رسیده و در نقطه اوج قرار دارد، خود پیداست فعالیت پژوهشی با رویکرد تطبیقی در چنین محیطی با چه دشواری‌هایی مواجه می‌گردد.

ث: تاریخ تطبیقی مشخصی برای ظهور زرتشت، ادیان معاصر وی، قابل تعریف نیست، در این خصوص روایات و نظریات گوناگونی بیان گردیده و تاریخ عناصر مرتبط با دو اقلیم «نور و تاریکی» در آئین زرتشت با مباحث اساطیری و افسانه‌ای آمیخته گردیده است. به عنوان مثال اساطیری مانند کیومرث، مشی و مشیانه، گاو نخستین، دیوان و کماریکان و... قابل تطبیق با شخصیت‌های تاریخی و عینی نمی‌باشد.

علوی جاوید